

مسائل و مشکلات تعاونی‌های فرش

دستباف در استان مازندران • غلامرضا خوشفر - عضو میات علمی دانشگاه مازندران

مقدمه و طرح مسأله

فرش در فرهنگ ایران با قوم ایرانی رابطه ناگسستنی دارد، با او زندگی می‌کند و در خلوت او راه دارد. فرش ایران زاده سر پنجه‌های خلاق و دستان بخشاینده هنرمندانی است که در فقیرانه‌ترین شرایط زیستی به کار و تلاش مشغولند تا چهره ملتی را بر صفحه روزگار حک نمایند. به راستی به جز فرش دستباف ایرانی کدام مصنوع دست بشر را می‌توان یافت که در لابه لای هر یک از پرزها و گره‌های آن یک دنیا احساس و اندیشه پنهان باشد و از مشاهده نقوش ارزنده آن بتوان به راز عظمت و سر زندگی و دیر پایی یک ملت پی برد.^۱

قالیبافی در ایران نه تنها حوزه فعالیت و منبع ارتزاق گروه عظیمی از مردم این کشور به خصوص روستائیان آن است، بلکه از قدیم یکی از محدود منابع درآمدی ارزی این کشور بوده است. در میان

صادرات غیر نفتی ایران کمتر کالایی را می‌توان یافت که چون فرش دستباف ارزش نصیب کشور کرده و یا مانند این کالا به دلیل کیفیتش از قدرت رقابت نسبی و گاه مطلق در بازارهای جهانی برخوردار بوده باشد!

فرش کلمه‌ای عربی به معنی گستردن و گسترده‌ی و آن هر چیز که گسترده شود از قالی و پلاس و بستر و نظایر آن را شامل می‌شود.^۲ فرش دستباف به عنوان یک هنر دستی و یک کالای سرمایه‌ای از قدیم الایام نقش خاصی در اقتصاد کشور داشته است. در استان مازندران نیز فرش دستباف دارای قدمت زیادی بود و از شرق تا غرب استان سه حوزه متمایز را در بر می‌گیرد لکن با وجود قدمت و سابقه صنعت فرش در این استان، متأسفانه تحت تأثیر عوامل مختلف هنوز این هنر صنعت نتوانسته به پویایی و رشدی قابل قبول برسد.

پیشینه تشکیل شرکتهای تعاونی فرش دستباف در ایران

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در چارچوب اهداف جمهوری اسلامی مبنی بر استقرار عدالت اجتماعی و اقتصادی در زمینه صنعت فرش دستباف ایران و به منظور حمایت از هنرمندان و قالیبافان و توسعه صادرات فرش دستباف، نظام تعاونی به عنوان یکی از کارآمدترین شیوه‌ها در جهت حل مشکلات و تنگناهای تولید و صادرات فرش دستباف ایران مطرح و از سال ۱۳۶۴ تشکیل شرکتهای تعاونی تولید کنندگان فرش دستباف در سطح کشور آغاز گردید. تا سال ۱۳۷۲ تعداد ۳۴ شرکت تعاونی فرش دستباف تحت پوشش وزارت تعاون در نقاط مختلف ایران تشکیل شد که به لحاظ پراکندگی جغرافیایی تعاونی‌های مذکور در همه استانهای کشور و در اکثر شهرستانهایی که قالیبافی در آنها رایج بود، حضور داشتند. شرکتهای

۱۲۰۰۰ متر مربع فرش را در طول سال دارند.^۱

جدول شماره (۱): توزیع کارگاهها و بافندگان عضو شرکتهای تعاونی فرش دستباف منطقه مرکزی مازندران

شعبات	تعداد کارگاه عضو	تعداد بافنده عضو
بند پی	۲۸۰	۹۶۰
بابل	۲۴۱	۲۸۲
بابلسر	۱۱۸	۲۳۶
آمل	۵۶	۱۱۲
قائم شهر	۱۸۲	۳۶۸
سوادکوه	۲۵۲	۵۰۸
ساری	۲۶۸	۵۳۶
بهبهر	۱۴۸	۲۹۶
جمع	۱۷۴۹	۳۳۹۸

۲- شرکتهای تعاونی فرش حوزه غرب مازندران:

حوزه دیگر تعاونیهای فرش که در غرب مازندران شامل شهرهای نور، تنکابن، رامسر و کلاردشت و به مرکزیت کلاردشت می باشد. این حوزه در سال ۱۳۶۶ با ۳۶۰ عضو و سرمایه اولیه ۷۰۲۰۰۰۰ ریال تأسیس شد و هم اکنون دارای حدود ۲۰۰۰ نفر عضو می باشد (۱۳۷۲) طبق پراورد کارشناسان فرش، هر بافنده در سال ۱۲ متر مربع فرش می بافتد که در طول سال شرکتهای تعاونی حوزه غرب مازندران توان تولیدی ۲۲۰۰۰ متر مربع فرش را دارا می باشند.^۱

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی کارگاهها و بافندگان تعاونیهای فرش دستباف حوزه غرب مازندران

شعبات	تعداد کارگاه عضو	تعداد بافنده عضو
نور	۶۶	۱۳۲
نوشهر	۱۷۳	۳۴۶
تنکابن	۸۸	۱۷۶
رامسر	۶۲	۱۲۸
کلاردشت	۹۲۲	۱۸۴۴
جمع	۱۳۱۳	۲۶۲۶

ضرورت تشکیل تعاونیهای فرش

کنترل کیفیت مواد اولیه، صادرات و بازاریابی فرش، رساندن مواد اولیه با کیفیت مطلوب و نظارت بر آنها، برقراری

پیمانکاری به این صورت می باشد که در خانواده هایی که بعضی از افراد در هنر قالیبافی مهارت خاصی دارند، با فردی که نماینده کمپانی نام دارد قراردادی منعقد می شود که بر اساس آن تمام وسایل مورد نیاز از جمله دار قالی، ابزار کار (قیچی، شانه و ...) در اختیار قالیبافان قرار می گیرد و بعد از اتمام کار، فرش را قیمت گذاری نموده و نیمی از قیمت را به قالیبافان پرداخت می کنند.^۲ این شیوه در شرکتهای تعاونی کاربردی ندارد.

وضعیت تعاونیهای فرش در استان مازندران

۱- منطقه مرکزی بهبهر تا بابلسر:

اگر بخواهیم استان مازندران را با توجه به شاخصهایی نظیر اقلیم، جمعیت، فرهنگ و با عنایت خاص به توزیع بافندگان فرش دستباف حوزه بندی نماییم به طور کلی دو منطقه مشخص در آن قابل شناسایی و تفکیک می باشد. بدین قرار بافندگان و شرکتهای تعاونی فرش که در این منطقه وجود دارد شامل شهرهای بهبهر، ساری، قائمشهر، بابل و بند پی و بابلسر است و مرکزیت آن در شهرستان بابل (بند پی) می باشد. این مرکز در نیمه اول سال ۱۳۶۵ با ۱۶۰ عضو، سرمایه اولیه ۲۰۴۰۰۰۰ ریال توسط جهاد سازندگی استان تأسیس و شروع به فعالیت نمود. طبق بررسیها در حدود ۳۰۰۰ نفر بافنده در کارگاههای این حوزه فعالیت می کنند که در صورت تأمین به موقع مواد اولیه این تعاونیها توان

تعاونی تولید کنندگان فرش دستباف تحت پوشش وزارت تعاون تا سال ۱۳۷۱ دارای ۱۳۰۶۳۰ کارگاه قالیبافی در اقصی نقاط کشور بوده و بالغ بر ۲۶۰۰۰۰ نفر بافنده فرش در شرکتهای فوق اشتغال به کار داشته اند.

تولید شرکتهای تعاونی فرش دستباف در همان سال برابر ۱۳۰۳۶۸۲ متر مربع انواع فرش دستباف بوده که ۲۰٪ تولید فرش دستباف ایران را شامل می شود. از سال ۱۳۶۵ تا پایان سال ۱۳۷۲ بالغ بر دو بیست میلیارد ریال اعتبار بانکی به شرکتهای تعاونی فرش در سطح کشور اختصاص یافته است.^۳ قابل ذکر است از سال ۱۳۷۲ شرکتهای تعاونی فرش دستباف روستایی تحت پوشش وزارت جهاد سازندگی فعالیت می نمایند.

علاوه بر این تحول کمی تعاونیها در سالهای پس از انقلاب اسلامی نشان می دهد که تا پایان آذر ماه ۱۳۷۷ تعداد ۷۶۵ شرکت تعاونی فرش دستباف با عضویت تعداد ۱۵۵۸۰۰۰ نفر و سرمایه ثبتی ۲۲/۷ میلیارد ریال و میزان اشتغالزایی ۱۸۲۶۰۰۰ نفر تحت پوشش وزارت تعاون فعالیت داشته اند.

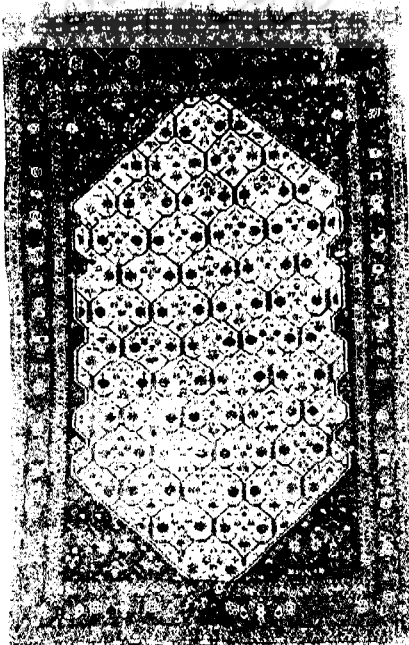
شیوه های تولید فرش^۴

در مجموع شیوه های مختلف تولید فرش را می توان به سه دسته تقسیم نمود:

۱- تولید به حساب خود بافنده: اعضای تعاونی مواد اولیه را از تعاونی می خرند. اختیار و مالکیت فرش را نیز خودشان دارا هستند.

۲- تولید به حساب کارمزدی: بدین صورت است که مواد اولیه و دستگاه و تمام وسایل مورد نیاز قالی باقی به عهده شرکتهای تعاونی است و فرد در قبال بافتن فرش مزد می گیرد و کار می کند. فرش در این شیوه در مالکیت خود فرد نیست و مزد بافندگان گاهی بر اساس رج^۵ و گاهی بر اساس گره^۶ داده می شود. متداولترین شیوه تولید فرش در شرکتهای تعاونی تولید به حساب خود بافنده است.

۳- شیوه پیمانکاری: قالیبافی به صورت

عدالت اجتماعی، تمرکز در خرید وسایل مورد نیاز بافندگان از جمله ضرورت‌های تشکیل تعاونی‌های فرش می‌باشد. شرکتهای تعاونی فرش تهیه و تأمین وسایل مورد نیاز بافندگان خود را بر عهده گرفته و در اختیار بافندگان قرار می‌دهند و اعضا مجبور نیستند که هر یک به طور جداگانه مواد اولیه مورد نیاز را از فروشگاهها خریداری نمایند. بدین ترتیب هزینه‌های تولید فرش نیز کاهش یافته و تولید مقرون به صرفه می‌گردد.

اهداف تشکیل شرکتهای تعاونی فرش

اهداف اساسی تشکیل شرکتهای تعاونی فرش را می‌توان به قرار زیر بر شمرد:

۱- مستشکل کردن قشر عظیمی از بافندگان فرش دستباف که همواره از محروم‌ترین و مظلوم‌ترین اقشار جامعه بوده‌اند.

۲- تدوین یک برنامه مدون و پیوسته جهت تأمین و تهیه ابزار و مواد اولیه مورد نیاز بافندگان با کیفیت مطلوب.

۳- برنامه ریزی جهت ارتقای کیفیت فرش ایرانی و صادراتی کردن آن.

۴- بازار یابی تولیدات و شرکت مستقیم آنها در بازارهای جهانی و کمک به صادرات فرش جهت افزایش درآمد بافندگان و بازگرداندن ارز حاصل از صادرات به داخل کشور.

۵- ایجاد اشتغال برای مردان و زنان روستایی، به خصوص زنان خانوارهای روستایی و کسب درآمد برای آنها که در بهیود وضعیت اقتصادی خانوارهای روستایی تأثیر بسیار مهمی خواهند داشت. ۶- سایر اهداف مرتبط با ارتقاء صنعت - هنر فرش.

اقدامات ضروری جهت ارتقاء عملکرد تعاونی‌های فرش

الف) آموزش جهت بهبود و ارتقاء کیفیت تولید و بهیافی: از جمله عواملی که باعث بالا بردن کیفیت تولید می‌شود یکی کیفیت مواد اولیه است و دیگری آموزش بهیافی و رسیدگی به قالببافان در طول بافتن قالی توسط استادکار ماهر می‌باشد. کیفیت مواد اولیه هر چه بالاتر باشد، کیفیت تولید نیز

بی توجهی به موضوع بهداشت محیط کارگاههای قالیبافی از قیل نبودن نور کافی، نور بودن محیط کار، پراکندگی ذرات ایاف پشم و خامه معلق در هوا و استفاده از دارهای قالی غیر استاندارد عوارضی چون کاهش قوه بینایی، بیماریهای استخوانی و درد ستون فقرات قالیبافانم را در پی داشته است.

ج) استفاده از نیروی خلاق و مستعد به ویژه زنان جامعه در امر سازندگی

د) احیای نقشه‌های اصیل و بومی: معمولاً سعی می‌شود که طرحهای روی نقشه‌ها متناسب با محیط یا استانی که افراد در آن زندگی می‌کنند باشد، همچنین طرحهای اصیل از جمله مناره‌های مساجد و آثار باستانی بیشتر جلب توجه می‌کنند.

ه - جمع آوری سرمایه‌های سرگردان: با توجه به این که فرش سرمایه عظیمی برای کشور محسوب می‌شود و از صادرات کشور و باعث ارز آوری می‌شود باید نسبت به جمع آوری این سرمایه‌های سرگردان که فقط در دست معدودی از افراد قرار دارد اقدام شود.

و) ایجاد اشتغال برای افراد: با توجه به این که یک شرکت تعاونی فرش دستباف حداقل باید ۵۰ نفر عضو داشته باشد، توسعه شرکتهای تعاونی فرش موجب اشتغالی می‌گردد.

ز) اعطای تسهیلات اعتباری تبصره‌های ۳، ۴، ۵ و ۵۰: که ویژگی یارانه را در خود دارد با کار مزد پایین و حمایت شده می‌تواند در رفع مشکلات مالی بافندگی مؤثر واقع شود.

ح) ایجاد درآمد اقتصادی برای افراد شاغل: با توجه به این که کلیه اعضا تعاونی‌های فرش دستباف باید طبق قانون بخش تعاون در شرکت شاغل باشند و از سود حاصله متناسب با میزان کار و مشارکت و سهام استفاده کنند، شعار ادغام کار و سرمایه در این گونه شرکتهای جامعه عمل می‌پوشد.

ط) آشنا کردن فرزندان به مناسبات اجتماعی همراه با مناسبات اقتصادی: زنان ضمن تربیت کردن کودکان و اجتماعی کردن آنها، در عین حال آنان را با مزایای

بالاتر می‌رود. ولی کیفیت مواد اولیه تنها عامل بالا رفتن کیفیت تولید نمی‌باشد، چرا که ممکن است افرادی مرغوب‌ترین مواد اولیه را در اختیار داشته باشند، ولی مهارت کافی در بافتن فرش نداشته باشند. مهارت و تخصص در فرش بافی مهم‌ترین عاملی است که باعث بالا رفتن کیفیت تولید می‌شود. این مهارت نیز با نظارت استادکاران بر فعالیت قالی بافان حاصل می‌شود. شرکت تعاونی فرش سعی دارد با اعزام افراد ماهر به کارگاههای قالیبافی آموزش لازم را به آنها بدهد، چرا که علیرغم مهارت فرد در بافتن فرش یا توجه به ظرافت بیش از حد قالی ممکن است نقایصی در فرش به وجود آید که این امر خود موجب کاهش قیمت فرش می‌گردد.

گذراندن دوره‌های آموزش بهیافی برای کسانی که دوره‌های نوآموزی را گذرانده و مدتی بیافندگی نموده و دارای تجربه می‌باشند به چند دلیل مفید و ضروری می‌باشد:

۱- افراد تولید کننده از مواد اولیه مانند: پشم، پنبه، رنگ و ... بهتر استفاده می‌کنند و از ضایعات ناشی از عدم استفاده صحیح جلوگیری می‌شود.

۲- زمان مورد نیاز برای بافت فرش کاهش یافته و راندمان و درآمد تولید کنندگان افزایش می‌یابد.

۳- با ارائه کیفیتی مناسب بازار فروش این فرشها همواره حفظ شده و ارزش تولید تثبیت می‌گردد.

ب) تأمین مواد اولیه: ابزار کار که عبارت است از دار قالی، نقشه‌ها و طرحها، چاقو و قیچی و ... که شرکتهای تعاونی این ابزار کار و مواد اولیه را با کیفیت خوب و قیمت ارزانتر از سایر بخشها در اختیار قالی بافان قرار می‌دهند.

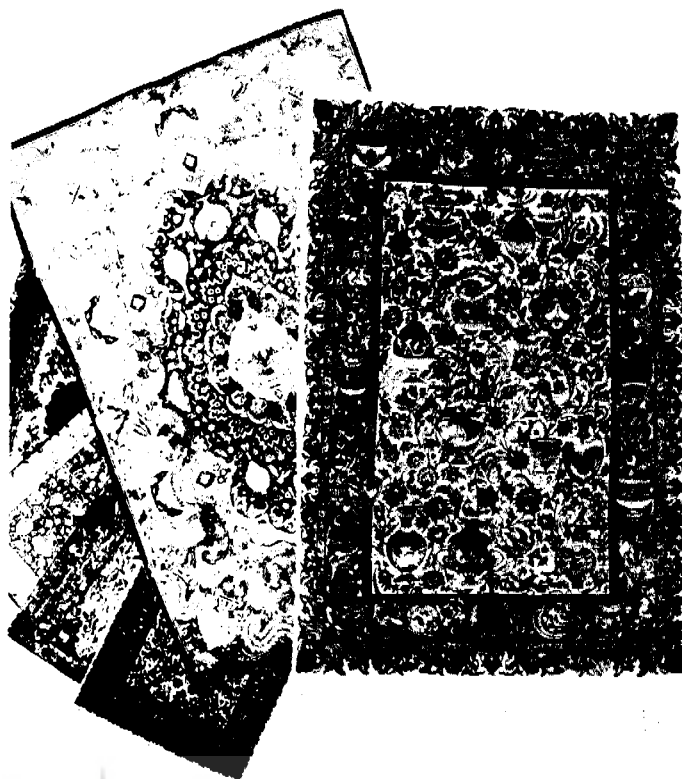
کارگاهها به عمل نیاید می‌توان روی تولید فرش و کیفیت آن مؤثر واقع شود.^{۱۲}

طرح بقاء تضمینی برای سلامت و بهداشت قالیبافان

قالیبافان همواره در طول تاریخ از نداشتن امکانات بهداشتی لازم در رنج بوده‌اند. برای جلوگیری از شیوع بیماریهای مختلف که همواره سلامت این هنرمندان را تهدید کرده است دستگاههای زیربپ (وزارت جهاد سازندگی و وزارت بهداشت) بر آن شده‌اند تا تا با اجرای طرح ملی بقاء ضمن بهداشتی کردن محیط کارگاههای قالیبافی از بروز بیماریهای مختلف جلوگیری کنند.

بی توجهی به موضوع بهداشت محیط کارگاههای قالیبافی از قبیل نبودن نور کافی، نور بودن محیط کار، پراکندگی ذرات الیاف پشم و خامه معلق در هوا و استفاده از دارهای قالی غیر استاندارد عوارضی چون کاهش قوه بینایی، بیماریهای استخوانی و درد ستون فقرات قالیبافانم را در پی داشته است.^{۱۳}

ارائه آموزشهای (رخ به رخ) و گروهی، برای رعایت اصول بهداشت و بهسازی و توصیه‌های لازم در راه بقاء و سلامت خانواده‌های قالیباف می‌تواند تأثیر بسزایی باشد. همچنین صدور کارت شناسایی قالیبافی برای ارائه خدمات فنی، مواد اولیه و سایر خدمات آموزشی می‌تواند انگیزه بیشتری را برای قالیبافان به وجود آورد. طرح بقاء می‌تواند در پیشبرد سالم سازی محیط کار قالیبافان از طریق ارائه خدمات مشاوره‌ای و آموزش به آنان کمک کرده و از طریق معرفی آنان به بانک برای اخذ وام بانکی کمک شایانی در این خصوص باشد. خرید در و پنجره، ترمیم اتاق و سفید کردن سقف و دیوار، موزائیک کردن کف کارگاه از جمله مسائل مهم در این زمینه محسوب می‌شوند. اجرای صحیح طرح بقاء در سراسر کشور، فرصت طلایی برای بافندگان فرش دستباف اعم از مردان و زنان و جوانان روستایی و شهری است که همواره به خاطر نبودن امکانات بهداشتی به پیروی زودرس دچار می‌شوند.^{۱۴} لذا با

سالم و بهداشتی و کارگر سالم رشد اقتصادی را به دنبال خواهد داشت. گرد و غبار پشم که غالباً آلوده و به عوامل میکروبی و مواد شیمیایی سمی می‌باشد در صورت کنترل بهداشتی می‌تواند از ابتلاء بافندگان به بیماریهای ریوی چون سل و بیماری پوستی چون سیاه زخم جلوگیری نماید. اگر وسایل و ابزار کار اعم از چاقو، قیچی و شانه و ... به صورت صحیح و بهداشتی طراحی شده و در اختیار قالیباف قرار گیرد و نحوه نشستن پشت دار و ساعت کار و ... رعایت گردد می‌تواند جلوی بسیاری از صدمات مکانیکی و عوارض استخوانی و مفصلی را بگیرد.

یکی دیگی از عوامل مهم مورد توجه در سلامت کارگران وضعیت تغذیه آنان می‌باشد که اگر اصول تغذیه و بهداشت مواد غذایی رعایت شود کمتر به بیماریهای ناشی از سوء تغذیه مبتلا خواهند شد. بدین ترتیب در صنعت قالیبافی به دلیل ظرافت و دقتی که در بافتن فرش به کار می‌رود غیر بهداشتی بودن غالب کارگاهها و وسایل و ابزار کار اثرات سونی بر سلامت قالیبافان گذاشته و اگر کنترل‌های بهداشتی و فنی از

کار تولیدی و امور مربوط به آنان آشنا می‌کنند. بدین ترتیب فرآیند جامعه پذیری کودکان در حین کار و زندگی به صورت نامرئی تحقق می‌یابد و ضمن آن ایفای نقشهای تولیدی و اقتصادی به کودکان آموزش داده می‌شود.

نقش بهداشت کارگاه در تولید فرش و کیفیت آن

وضعیت بهداشت کارگاه قالیبافی به عوامل مختلف فیزیکی، شیمیایی، بیولوژی، مکانیکی یا ارگونومیکی دارد.^{۱۱} عوامل فیزیکی چون روشنایی، گرد و غبار و عوامل شیمیایی مثل رنگ حاوی ترکیبات شیمیایی نخرهای مورد استفاده و مواد سمی ضد عفونی کننده پشم و عوامل مکانیکی مثل ضربات ناشی از ابزار کار و نشستن غلط پشت دار و طراحی نامناسب ابزار کار و صندلی و دار قالی می‌باشند که هر قدر این عوامل طبق اصول بهداشتی و فنی اصلاح شوند، وضعیت بهداشت کارگاه بهتر خواهد بود و هر قدر وضعیت بهداشتی کارگاه بهتر باشد، مسلماً سلامت کارگران، باعث رشد کمی و کیفی تولید فرش خواهد شد. به عبارت دیگر محیط کار

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	سرمایه	اعضاء	کل اشتغال
۱	آذربایجان شرقی	۳۶	۱۲۷۶۲۷۲	۹۰۵۵	۹۰۹۲
۲	آذربایجان غربی	۳۵	۱۶۲۳۹۹۵	۷۰۵۸	۷۹۰۷
۳	اردبیل	۲۹	۵۵۵۰۴۴	۳۸۵	۳۹۹
۴	اصفهان	۴۶	۱۷۲۳۰۰۶	۲۱۵۵۲	۲۱۶۰۷
۵	ایلام	۱۷	۳۳۲۸۷۷	۱۰۱۳	۱۶۳۶
۶	بوشهر	۳۳	۴۳۹۸۳۸	۱۰۹۴	۱۹۷۲
۷	تهران	۲۹	۱۰۸۸۶۸۶	۹۳۸۳	۹۴۳۲
۸	چهارمحال و بختیاری	۱۲	۴۶۲۵۰۸	۶۰۷۵	۱۲۱۵۰
۹	خراسان	۶۸	۳۲۶۳۹۵	۱۰۲۳۶	۱۰۷۹۶
۱۰	خوزستان	۲۲	۲۷۴۲۲۷	۱۸۶۸	۱۹۵۹
۱۱	زنجان	۸	۱۲۵۰۲۰	۳۰۶	۶۵۴
۱۲	سمنان	۷	۱۲۵۴۶۸	۳۵۹۴	۷۱۹۶
۱۳	سیستان و بلوچستان	۸	۱۷۹۸۲۹	۲۸۲	۴۵۹
۱۴	فارس	۱۱۶	۲۶۵۰۸۶۹	۱۷۲۰۲	۳۳۸۸۸
۱۵	قزوین	۷	۳۳۹۵۸۰	۳۴۳۱	۳۴۳۷
۱۶	قم	۱۰	۷۷۱۹۹۲	۱۷۱۲	۱۷۳۵
۱۷	کردستان	۴۲	۶۳۱۱۲۸	۱۳۲۷۰	۱۳۳۳۶
۱۸	کهگیلویه و بویراحمد	-	۱۱۱۱	۱۱۷۵	
۱۹	کرمانشاه	۳۰	۱۲۷۰۸۴۰	۶۹۴۱	۷۱۲۷
۲۰	کرمان	۴۶	۶۰۱۴۸۳	۵۹۸۲	۶۲۱۴
۲۱	گلستان	۲۴	۳۹۱۹۷۶	۴۱۱۱	۴۱۹۲
۲۲	گیلان	۱۰	۱۲۸۴۹۱	۱۹۰	۳۰۶
۲۳	لرستان	۵۷	۴۹۵۱۷۵	۴۳۷۷	۵۲۷۱
۲۴	مازندران	۴۱	۸۰۹۷۲۸	۴۲۶۱	۴۵۴۸
۲۵	مرکزی	۲۳	۴۰۱۷۱۵	۲۷۸۷	۵۲۲۶
۲۶	مرمرگان	۱۵	۳۰۸۹۳۵	۳۴۷	۳۸۷
۲۷	همدان	۱۱	۲۷۸۵۱۰	۱۷۶۵	۳۵۱۱
۲۸	یزد	۱۳	۱۵۱۷۳۱۰	۶۲۹	۸۸۵
	جمع کشور*	۸۰۸	۲۳۳۹۴۰۴۱	۱۴۰۳۳۹	۱۷۶۷۰۱

* تعاونی‌های فرااستانی در این گزینش فاقد عملکرد بوده‌اند.
 مأخذ: دفتر آمار و اطلاعات وزارت تعاون / ۱۳۷۸.

توانمندی کشورهای صادرکننده رقیب می‌شود.

۶- فقدان یک طرح اصیل متعلق به استان مازندران متناسب با اقلیم، طبیعت، تاریخ و فرهنگ مردم استان نیز از جمله معضلات تعاونی‌های فرش است.

۷- و سایر مسائل و مشکلات خرد و کلان مرتبط با فعالیت هنر - صنعت فرش.

پیشنهادات و راه‌ها

به طور خلاصه توصیه‌های زیر جهت رفع مسائل و مشکلات تعاونی‌های فرش دستباف استان ارائه می‌گردد:

۱- حمایت‌های اقتصادی و مالی در قالب

مسئولان شرکت با در نظر گرفتن دوری راهها، محدودیت وسایل نقلیه، نامناسب بودن راههای ارتباطی و ... به سختی صورت می‌گیرد.

۵- فقدان آموزشهای فنی و حرفه‌ای و بازرگانی برای مدیران، بازرسان و کارکنان و اعضاء تعاونی در زمینه‌های متناسب با نوع مسئولیت و فعالیت آنان از جمله مشکلات تعاونی فرش دستباف است که این مسئله موجب بی‌اطلاعی اغلب آنان از چگونگی و مقتضیات بازارهای داخلی و جهانی فرش و نوآوریها و تحولات حاصله در تولید و تجارت و صادرات این صنعت و

اجرای طرح بقاء امید است معضلات گذشته برطرف شده و ما شاهد فعالیت قابلتوفان کشورمان با نشاط و روحیه عالی در تولید این محصول ملی باشیم.

مسائل تعاونی‌های فرش استان مازندران

مسائل و مشکلات تعاونی‌های فرش استان مازندران را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

۱- کمبود سرمایه در گردش جهت خرید مواد اولیه و ابزار کار: که یکی از مشکلات اساسی تعاونی‌های فرش دستباف استان می‌باشد.

۲- کمبود نیروهای مدیر و متخصص جهت گردش امور تعاونی‌ها: اغلب مدیران سطح تحصیلاتشان پایین می‌باشد و تجربه کافی و لازم در امور اجرایی، بازرگانی و اداری و مالی ندارند و اشتغال و مشارکت آنها در شرکتهای تعاونی جنبه فرعی دارد. و اغلب آنها در خارج از حوزه عملیات فعالیت تعاونی زندگی می‌کنند و ساعات کار و حضور آنها در شرکتهای کافی نیست. و بعد مسافت و مشکلات ایاب و ذهاب آنها باعث می‌شود که جلسات هیأت مدیره بدون در نظر گرفتن موارد فوق‌العاده هر ماه یکبار در دفتر تعاونی تشکیل گردد.

۳- کمبود امکاناتی از قبیل خودرو و انبار و فروشگاه مرکزی، مواد اولیه و غیره:

محدودیت فضای دفتر و فروشگاه شرکت و متمرکز بودن دفتر فروشگاه و نمایشگاه تعاونی در یک باب مغازه که به دلیل کوچکی ابعاد آن امکان عرضه و به نمایش گذاردن فرشهای موجود در آن به سختی صورت می‌گیرد و استقرار انبار تعاونی در محلی دیگر و وجود فاصله بین انبار و دفتر تعاونی، موجب اتلاف وقت اعضاء می‌شود.

۴- فقدان شعبات تعاونی در حوزه عمل فعالیت شرکت: با توجه به گسترگی حوزه کار و منطقه تحت پوشش تعاونی و نظر به این که شرکت در هیچ یک از بخشها و دهستانهای تابعه دفتر و نمایندگی ندارد، لذا مراجعات اعضاء برای تهیه مواد اولیه، کسب راهنماییهای لازم، حضور در مجامع عمومی و ایجاد ارتباط مستمر با مدیران و

اعتبارات بانکی به اعضاء و تعاونی‌ها به صورت وام‌های قرض الحسنه.

۲- همکاری نهادها و ادارات زیربند در جهت تأمین امکانات مورد نیاز از قبیل مصالح، ماشین آلات و ابزار آلات و غیره.

۳- تأمین نیروهای متخصص، در این زمینه باید آموزش بیشتری برای نیروهای متخصص استفاده کننده در زمینه‌های مختلف تعاونی نظیر: امور مالی، بازرگانی، مدیریت و فنی و حرفه‌ای برای مدیران، بازرسان، کارکنان و اعضاء تعاونی متناسب با نوع فعالیت و مسئولیت آنان در تعاونی برگزار گردد.

۴- ایجاد نمایشگاه و فروشگاه دائمی فرش دستباف در استان مازندران.

۵- طرح نقشه‌ای اصیل با توجه به فرهنگ مردم و طبیعت سرسبز استان به نام «طرح مازندران».

۶- ایجاد مجتمع آموزش عالی‌بیانی در مناطق محروم.

۷- مستمرکز ساختن دفتر، فروشگاه، نمایشگاه و انبار تعاونی در یک مکان واحد و در فضایی وسیع‌تر و متناسب با حجم فعالیت شرکت، در مراکز شهری به طوری که در دسترس اعضاء و در معرض دید همگان باشد.

۸- ایجاد ارتباط بین مراکز علمی و تحقیقاتی با دستگاههای اجرایی جهت بهره برداری از آخرین یافته‌های علمی و پژوهشی در زمینه فرش دستباف.

۹- استفاده از کارشناسان رشته اقتصاد و تعاون و رفاه اجتماعی در شرکت‌های تعاونی فرش دستباف به منظور بهبود عملکرد تعاونی از یک طرف و اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهها از طرف دیگر.

۱۰- برگزاری همایش علمی در زمینه مسایل و مشکلات تعاونی‌های فرش دستباف و ارائه راهکارهای عملی و اجرایی جهت حل مسائل و مشکلات.

■ فهرست منابع:

- ۱- انصاری، حمید: «مبانی تعاون»، انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۱.
- ۲- بازار جهانی فرش، از سری انتشارات بازار جهانی

فرش، کالاها، شماره ۲، خردادماه، ۱۳۶۳.

۳- بهمنیار، محمد و دوگونچی عبدالجلیل: «نقش بهداشت کارگاه در تولید فرش و کیفیت آن»، سینار علمی فرش ترکمن: روابط عمومی سازمان جهاد سازندگی استان گلستان، گرگان، ۲۲ لغایت ۲۳ اردیبهشت ۱۳۷۶.

۴- دفتر آمار و اطلاعات وزارت تعاون، ۱۳۷۸.

۵- شرح درس دوره‌ی نوآموزی و به آموزش فرش دستباف و بهداشت محیط کار، تهیه و تنظیم: کمیته صایع روستایی، امور اقتصادی. بازرگانی و بخش صنایع دستی و فرش سازمان جهاد سازندگی مازندران، بهار ۱۳۷۰.

۶- طرح بقاء تضمینی برای سلامت و بهداشت قالیبافان، صالحین روستا، تحت پوشش جهاد تعاون، تهران، سال چهاردهم، شماره ۱۲۸، تیرماه ۱۳۷۵.

۷- عسگری، جعفر: «تحلیلی بر روند تحولات بخش تعاون طی سالهای ۷۷ - ۱۳۷۵» ماهنامه تعاون شماره ۸۹، بهمن ۱۳۷۷.

۸- گزارش: معرفی اجمالی شرکت‌های تعاونی فرش دستباف ایران، ماهنامه تعاون، شماره ۲۸۵، دی ماه ۱۳۷۲.

۹- گوهردهی، ابراهیم: خلاصه گزارش وضعیت صنعت فرش دستباف در استان مازندران و اثرات اجتماعی و اقتصادی آن، مدیریت صنایع روستایی، سازمان جهاد سازندگی استان مازندران، ۱۳۷۵.

۱۰- گوهردهی، ابراهیم: «سبمای فرش مازندران»

مدیریت صنایع روستایی. اتحادیه تعاونی‌های فرش دستباف مازندران، ۱۳۷۵.

۱۱- مصاحبه با مدیرکل اتحادیه و معاونت اتحادیه فرش دستباف روستایی استان مازندران، حاج آقا مدائلو و آقای طهری.

● پی نوشت‌ها:

۱- اطلاعات این مقاله توسط خانمها رقیه خانجانی، سیده محترم دریباری، فرزانه رحمانی و نوش آفرین رستم پور دانشجویان گرایش تعاون و رفاه اجتماعی دانشگاه مازندران جمع آوری شده است که بدین وسیله از آنها سپاسگزاری می‌شود.

۲- سبمی فرش مازندران، مدیریت صنایع روستایی، اتحادیه تعاونی‌های فرش دستباف مازندران.

۳- بازوهای جهانی فرش، از سری انتشارات بازار جهانی فرش، کالاها، شماره ۲، خرداد ماه ۱۳۶۳، صص ۱ و ۲.

۴- گزارش «معرفی اجمالی شرکت‌های تعاونی فرش دستباف ایران»، ماهنامه تعاون شماره ۲۸، بد ماه ۱۳۷۲، صص ۲۳.

۵- عسگری، جعفر: «تحلیلی بر روند تحولات بخش تعاون طی سالهای ۷۷ - ۱۳۷۵ و چشم انداز آتی آن» ماهنامه تعاون، شماره ۸۹، بهمن ۷۷، صفحه ۱۵.

۶- مصاحبه با معاونت اتحادیه تعاونی فرش دستباف استان مازندران، آقای طهری.

۷- هر ج به یک ردیف گفته می‌شود که بافندگان این ردیف را بافته و سراسر آن را قچی و دقبه و شانه می‌زنند.

۸- گره به یک حفت نار قلبی گفته می‌شود که بافندگان دلی با نخ‌های مورد نیاز گره می‌زنند و ته نخ را نیز بعد از بافتن می‌برند.

۹- البته این وجه به صورت نقدی نمی‌باشد و حداقل ۴ الی ۵ ماه طول می‌کشد تا این وجه را پرداخت نمایند و در مقابل به صاحبان قالی چک بلند مدت می‌دهند.

۱۰- گوهردهی، ابراهیم: «خلاصه گزارش وضعیت صنعت فرش دستباف در استان مازندران و اثرات اقتصادی و اجتماعی آن» مدیریت صنایع روستایی، سازمان جهاد سازندگی استان مازندران، ۱۳۷۵.

۱۱- همان منبع

۱۲- بهمنیار، محمد و دوگونچی عبدالجلیل، نقش بهداشت کارگاه در تولید فرش و کیفیت آن، سینار علمی فرش ترکمن، روابط عمومی سازمان جهاد سازندگی، ۲۲ لغایت ۲۳ اردیبهشت ۷۶، صص ۴۹.

۱۳- همان منبع، صص ۵۱.

۱۴- طرح بقاء تضمینی برای سلامت و بهداشت قالیبافان، صالحین روستا، تحت پوشش جهاد تعاون، تهران، سال چهاردهم، شماره ۱۲۶، تیرماه ۱۳۷۵، صص ۲۸.

۱۵- همان منبع، صص ۳۰.

